

TEST-RETEST ROSENBERGOVY ŠKÁLY SEBEHODNOCENÍ A DOTAZNÍKU VÝSKYT RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U ADOLESCENTŮ

KATEDRA
PSYCHOLOGIE

Jaroslava Suchá

Martin Dolejš

Ondřej Skopal

Lucie Vavrysová

Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, Česká republika, jaroslava.sucha01@upol.cz, martin.dolejs@upol.cz, ondrej.skopal@upol.cz, lucie.vavrysova@upol.cz

Abstrakt

Adolescenci chápeme jako období mnoha změn na biologické, psychologické, sociální či spirituální úrovni. Sebehodnocení je jednou z komponent adolescentova celkového sebepojetí. Jedná se o osobnostní charakteristiku, která vypovídá o vlastní sebeúctě, sebepřijetí nebo o respektu k sobě samému. Poster se zaměřuje na objasnění úrovně sebehodnocení a na jeho změny v odstupu 13 měsíců u žáků druhého stupně základní školy. V průběhu adolescence dochází k značnému výkyvu této osobnostní charakteristiky. Věk 12–15 let je obdobím, ve kterém se objevují první formy rizikových aktivit (experimentování s alkoholem a tabákem, krádeže, vandalismus, agresivní chování a další). Frekvence výskytu různých forem rizikové chování dle našich předchozích výzkumů dosahuje mezi 12–13 rokem významného nárůstu. S postupujícím věkem adolescentů se objevují další formy rizikových aktivit. Do výzkumného projektu se zapojili žáci a žákyně druhého stupně vybrané základní školy ve věku 12–15 let.

Klíčová slova

adolescence, sebehodnocení, Rosenbergova škála sebehodnocení, dotazník Výskyt rizikového chování u adolescentů, rizikové chování, test-retest reliabilita

Teorie

Rosenberg (1965 in Mruk, 2006, s 16), který se zasloužil o rozšíření povědomí v této oblasti, sebehodnocení definuje jako „zvláštní typ postoje, který je názorově založený na vnímání vlastního pocitu týkajícího se vlastní hodnoty nebo významnosti“. Pociťování vlastní hodnoty si začneme uvědomovat již v raném dětství. Přibližně kolem čtyř až pěti let začne dítě pociťovat první smysluplný pocit vlastní hodnoty (Shaffer, 2002). V průběhu dětství je sebehodnocení poměrně vysoké, je pravděpodobné, že vychází z nerealistického a pozitivního pohledu na svět. V pozdějším věku vlivem kognitivního dozrávání začne sebehodnocení více ovlivňovat zpětná vazba a sociální srovnávání. Výraznou změnu lze v sebehodnocení zaznamenat v období adolescence, kdy je patrný pokles úrovně sebehodnocení (Robins, Trzesniewski, 2005), stejně tak Langmeier a Krejčířová (2006) popisují, že kolem 11–12 roku dochází k podstatnému, ale obvykle pouze k prozatímnímu poklesu úrovně sebehodnocení.

Jessor a Jessor (1977) označili rizikové aktivity jako syndrom rizikového chování a syndrom problémového chování, které se dříve v odborné literatuře označoval syndromem rizikového chování v dospívání SRS-D (risk-behavior syndrom – adolescence; RBS-A). Výzkumné projekty realizované Dolejšem a jeho spolupracovníky přináší zjištění, že vzestup výskytu rizikového chování je mezi 12. a 13. rokem. Vysvětlení tohoto zvýšení je, že adolescenti mladší než 12 let jsou více orientovaní na pedagoga, na jeho uznání a na výkon; adolescenti ve věku 13 let a starší už více inklinují k vrstevnické skupině a snaží se hledat svou identitu a své místo ve společnosti, a to někdy i prostřednictvím realizace rizikových aktivit (Dolejš, Skopal, Suchá, 2015).

Cílem výzkumu je stanovit a porovnat průměrné hodnoty Rosenbergovy škály sebehodnocení a dotazníku Výskyt rizikového chování u adolescentů, které byly získány v rámci dvou měření. Důležitým cílem je zhodnotit změny sebehodnocení a prevalence rizikového chování u děvčat a chlapců v 13 měsíčním odstupu. Záměrem je také zjistit vnitřní konzistence metod.

Úvodní strana nástrojů obsahovala obecné informace, uveden byl postup vyplňování odpovědí a postup oprav chybných odpovědí. Vyplňování dotazníkové baterie bylo anonymní, žáci na úvodní straně vyplnili datum administrace, datum narození, pohlaví, věk, školní ročník a specifický kód. Kód byl vytvořen z údajů, které znal pouze žák. Tento údaj sloužil k přiřazení dotazníku z prvního a z druhého testování k jedné osobě. Administrace Rosenbergovy škály probíhala metodou tužka-papír, celkový čas vyplnění trval přibližně 5 minut a stejný způsob administrace byl zvolen i u dotazníku Výskyt rizikového chování u adolescentů, jehož administrace trvá 10 minut.

Jak již bylo zmíněno, metodou, která byla užitá pro získávání dat, byla Rosenbergova škála sebehodnocení (RŠS). Tato škála, vytvořená Morrisem Rosenbergem v roce 1965, poskytuje informace o celkovém vztahu k sobě. Jedná se o nástroj, který je jednoduchý na administraci a je v oblasti měření sebehodnocení považován za nejrozšířenější (Blatný, Osecká, 1994). Nástroj obsahuje 10 položek, které se dělí do dvou faktorů. Faktory souvisí s kladně či záporně formulovanými položkami a jsou označovány jako sebeúcta a sebesnižování (Stolin, 1987 in Blatný, Osecká, 1994). Celkový skóre, který mohli respondenti získat, se pohyboval v rozmezí od 10 do 40 bodů (Rosenberg, 1989). Druhým nástrojem byl dotazník Výskyt rizikového chování u adolescentů, který vytvořil Dolejš a Skopal v roce 2013. Tento dotazník obsahuje 18 položek zaměřujících se na některé rizikové aktivity. Dotazník měří jak celkovou rizikovost, tak tři základní faktory – abúzus, delikvenci a šikanu (oběť).

Tab. 1: Průměrné hodnoty dívek v dotazníku RŠS

Dívky	N	Průměr	SD
Sebeúcta - retest (2014)	50	14,94	1,99
Sebeúcta - test (2013)	50	14,40	2,37
Rozdíl		P = 0,220	
Sebesnižování - retest (2014)	50	13,60	2,36
Sebesnižování - test (2013)	50	12,98	2,37
Rozdíl		P = 0,193	
RŠS - retest (2014)	50	28,54	3,68
RŠS - test (2013)	50	27,38	4,22
Rozdíl		P = 0,146	

Tab. 2: Průměrné hodnoty chlapců v dotazníku RŠS

Chlapci	N	Průměr	SD
Sebeúcta - retest (2014)	45	14,60	2,73
Sebeúcta - test (2013)	45	14,27	2,44
Rozdíl		P = 0,547	
Sebesnižování - retest (2014)	45	13,20	2,69
Sebesnižování - test (2013)	45	13,62	2,81
Rozdíl		P = 0,471	
RŠS - retest (2014)	45	27,80	4,81
RŠS - test (2013)	45	27,89	4,65
Rozdíl		P = 0,928	

Tab. 3: Průměrné hodnoty dívek v dotazníku VRCHA

Dívky	N	Průměr	SD
Abúzus - retest (2014)	54	1,41	1,74
Abúzus - test (2013)	54	0,80	1,35
Rozdíl		P = 0,002	
Delikvence - retest (2014)	54	1,56	1,18
Delikvence - test (2013)	54	1,41	1,56
Rozdíl		P = 0,241	
Šikana - retest (2014)	54	0,50	0,80
Šikana - test (2013)	54	0,52	0,84
Rozdíl		P = 0,876	
VRCHA - retest (2014)	54	3,46	3,02
VRCHA - test (2013)	54	2,72	3,18
Rozdíl		p = 0,016	

Tab. 4: Průměrné hodnoty chlapců v dotazníku VRCHA

Chlapci	N	Průměr	SD
Abúzus - retest (2014)	50	0,80	1,16
Abúzus - test (2013)	50	0,88	1,32
Rozdíl		P = 0,427	
Delikvence - retest (2014)	50	1,44	1,49
Delikvence - test (2013)	50	1,30	1,56
Rozdíl		P = 0,285	
Šikana - retest (2014)	50	0,90	1,09
Šikana - test (2013)	50	0,62	0,90
Rozdíl		P = 0,119	
VRCHA - retest (2014)	50	3,14	2,93
VRCHA - test (2013)	50	2,80	2,91
Rozdíl		P = 0,308	

Tab. 5: Korelace faktorů, celkového skóre v prvním testování RŠS

	Sebeúcta (2013)	Sebesnižování (2013)	Celkový skóre (2013)
Sebeúcta (2013)	1,00		
Sebesnižování (2013)	0,57**	1,00	
Celkový skóre (2013)	0,88**	0,90**	1,00

Tab. 6: Korelace faktorů, celkového skóre v druhém testování RŠS

	Sebeúcta (2014)	Sebesnižování (2014)	Celkový skóre (2014)
Sebeúcta (2014)	1,00		
Sebesnižování (2014)	0,53**	1,00	
Celkový skóre (2014)	0,87**	0,88**	1,00

Tab. 7: Korelace faktorů, celkového skóre v prvním testování VRCHA

	Abúzus (2013)	Delikvence (2013)	Šikana (2013)	VRCHA (2013)
Abúzus (2013)	1,00			
Delikvence (2013)	0,36**	1,00		
Šikana (2013)	0,36**	0,46**	1,00	
VRCHA (2013)	0,68**	0,85**	0,71**	1,00

Tab. 8: Korelace faktorů, celkového skóre v druhém testování VRCHA

	Abúzus (2014)	Delikvence (2014)	Šikana (2014)	VRCHA (2014)
Abúzus (2014)	1,00			
Delikvence (2014)	0,57**	1,00		
Šikana (2014)	0,23**	0,23**	1,00	
VRCHA (2014)	0,79**	0,84**	0,56**	1,00

Tab. 9: Korelační koeficienty obou měření jako ukázka test-retestové reliability RŠS

Sebeúcta z roku 2013 a 2014	0,49**
Sebesnižování z roku 2013 a 2014	0,44**
Celkový HS RŠS v roce 2013 a 2014	0,58**

Tab. 10: Korelační koeficienty obou měření jako ukázka test-retestové reliability VRCHA

Abúzus z roku 2013 a 2014	0,49**
Delikvence z roku 2013 a 2014	0,50**
Šikana v roce 2013 a 2014	0,32**
Celkový VRCHA v roce 2013 a 2014	0,57**

Tab. 11: Cronbachova alfa RŠS (škály, celkový skóre)

	Normový soubor (4074 respondentů)	Test (1. testování)	Retest (2. testování)
Sebeúcta	0,75	0,75	0,79
Sebesnižování	0,74	0,68	0,71
Celkový skóre RŠS	0,82	0,75	0,78

Tab. 12: Cronbachova alfa VRCHA (škály, celkový skóre)

	Normový soubor (4074 respondentů)	Test (1. testování)	Retest (2. testování)
Abúzus	0,70	0,74	0,74
Delikvence	0,63	0,69	0,51
Šikana	0,56	0,50	0,52
VRCHA	0,71	0,70	0,65

Literatura

- Allen, B. P. (1996). Personality theories: development, growth, and diversity. Boston: Prentice-Hall.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., & Vohs, K. D. (2003). DOES HIGH SELF-ESTEEM CAUSE BETTER PERFORMANCE, INTERPERSONAL SUCCESS, HAPPINESS, OR HEALTHIER LIFESTYLES? Psychological Science In The Public Interest (Wiley-Blackwell), 4(1), 1-44.
- Blatný, M., Osecká, L. (1994). Rosenbergova škála sebehodnocení: struktura globálního vztahu k sobě. Československá psychologie, 38 (6), 481-488.
- Langmeier, J., Krejčířová, D. (2006). Vývojová psychologie. Praha: Grada Publishing.
- Macek, P. (2003). Adolescence. Praha: Portál.
- Macek, P. (2008). Sebesnížování, vztah k vlastnímu já. In: J. Vrost, I. Slaměník (2008), Sociální psychologie (89-107). Praha: Grada Publishing.
- Mruk, C. H. (2006). Self-Esteem Research, Theory, and Practice: Toward a Positive Psychology of Self-Esteem. New York: Springer Publishing Company.
- Robins, R. W., & Trzesniewski, K. H. (2005). Self-Esteem Development Across the Lifespan. Current Directions In Psychological Science (Wiley-Blackwell), 14(3), 158-162.
- Rosenberg, M. (1989). Society and the Adolescent Self-Image. Revised edition. Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- dotupně z <http://www.socys.umd.edu/quick-links/rosenberg-self-esteem-scale>.
- Rosenberg, M., Schooler, C., & Schoenbach, C. (1989). SELF-ESTEEM AND ADOLESCENT PROBLEMS: MODELING RECIPROCAL EFFECTS. American Sociological Review, 54(6), 1004-1018.
- Shaffer, D., R. (c2002). Developmental psychology: childhood and adolescence. Belmont, Calif.: Wadsworth.
- Skopal, O., Dolejš, M., Suchá, J. (2014). Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Vaculík, Martin (2000). Sebehodnocení hráčů počítačových her v adolescenci. Československá psychologie, 44 (3), 279-286.
- Vagnerová, M. (2012). Vývojová psychologie dětství a dospívání. Praha: Karolinum.